

การพัฒนาและออกแบบประติมากรรมเพื่อสะท้อนความเป็นไทยร่วมสมัยริมแม่น้ำเจ้าพระยา

มิรินทร์ แสนตา^{1*} รุ่งอนิล ชาวนาฟาง² วันวิสาข์ ภักดีศรี³ สิริพันธ์ โพนธนาถกุล⁴ อรัญ วณิชกร⁵
และยศไกร ไทรทอง⁶

Development and design sculptures reflected Thai contemporary by the side of the Chao Phraya River

Mirin Santa¹ Rung-a-nin Chawnafang² Wanvisa pakdisri³ Sirin Pothanardkul⁴ Aran Wanichakorn⁵
And Yossakrai Saithong⁶

¹⁻⁶ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹⁻⁶ Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University

* Corresponding author. E-mail address: mirin22kumkum@gmail.com, sawangosawang@gmail.com, yangtzeppinpin@gmail.com, sirin.p.sp@gmail.com, aran@swu.ac.th, yossakai@swu.ac.th

บทคัดย่อ

การพัฒนาและออกแบบประติมากรรมเพื่อสะท้อนความเป็นไทยร่วมสมัยริมแม่น้ำเจ้าพระยาการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์1.) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา 2.) เพื่อทดลองใช้อัตลักษณ์ที่ได้สู่การออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่จะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชนริมแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งแม่น้ำเจ้าพระยาถือเป็นแม่น้ำสายหลักในการคมนาคมของคนที่สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา คือฝั่งธนบุรีและบางกอกใหญ่ ยังมีสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นมีการใช้เส้นสาย รูปทรงที่อ่อนช้อย งดงามและมีเสน่ห์ในแบบของความเป็นไทย สถาปัตยกรรมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยานี้ยังบ่งบอกเรื่องราววิถีชีวิตความเป็นอยู่ การคมนาคม การเมืองและความเจริญของคนไทยในครั้งอดีตกาลที่อาศัยอยู่สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้ 1.) สืบค้นข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์และลงพื้นที่สำรวจภาพลักษณ์สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่ท่าเรือสาทรถึงถนนพระอาทิตย์ 2.) วิเคราะห์หารูปแบบอัตลักษณ์ของสถาปัตยกรรมทั้งสองฝั่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา 3.) นำส่วนที่วิเคราะห์ได้มาทำการออกแบบเป็นประติมากรรมริมแม่น้ำเจ้าพระยา 4.) ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 5.) พัฒนารูปแบบ 6.) สร้างหุ่นจำลองต้นแบบประติมากรรม ผลการศึกษาพบว่าผลงานที่ได้รับการออกแบบเป็นต้นแบบที่มาจากอัตลักษณ์ จำนวน 4 ชิ้น ประกอบด้วย 1.) ผลิตภัณฑ์ต้นแบบชนิดสีขาว 2 รูปแบบ 2.) หุ่นจำลองต้นแบบที่มีลวดลายที่ได้จากอัตลักษณ์ 2 รูปแบบ เพื่อคงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมสมัยระหว่างอดีตถึงปัจจุบัน เป็นชิ้นงานที่สามารถกลมกลืนอยู่กับสภาพแวดล้อมของทั้งสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: แม่น้ำเจ้าพระยา ร่วมสมัย วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประติมากรรม

ABSTRACT

Development and design sculptures reflected Thai contemporary by the side of the Chao Phraya River. The purposes of this study were to determine the identity of the art and cultural life of the community on the banks of the Chao Phraya River. It also tried to use the identity toward the development of product design to help promoting the image communities along the river. The Chao Phraya River is the main river in the transportation of people on both sides of the river bank including Thon Buri and Bangkok Yai. It also has a unique outstanding architectures such as the use of lined pattern, elegant delicacy shapes and attractive in Thai traditional patterns. Moreover, the architectures located on both the riverside have also been designated of Thai way of life, transportation, politics and prosperity of Thailand in the past that lives on both sides of the river. The methods were as follows: 1) informative data from the electronic media

and the image area survey on both the river from Sathorn Chao Phraya River pier to the Sun Road, 2) determine the identity of architectural styles both river banks, 3) then the analysis results were conducted to design a sculpture Riversides, 4) examined by art experts, 5) Development of Model, 6) modeling, prototyping, sculpture. The results revealed that the prototypes were designed from architectural identities consisting of 1.) 2 white prototypes, 2) 2 painted prototypes from two selected identities. Thus, the results indicated that maintained culture reflects the contemporary, the past and present. In addition, this work could be assimilated with the environment of the Chao Phraya River as well.

Keywords: Chao Phraya river, Contemporary, Lifestyle, Sculpture.

บทนำ

แม่น้ำเจ้าพระยาคำเนิดจากแม่น้ำสาขาน้อยใหญ่มากมาย โดยมีแม่น้ำสายหลัก 4 สายคือ ปิง วัง ยม น่าน ซึ่งไหลมาจากภูเขาสูงจากทางภาคเหนือ แม่น้ำวังไหลมาบรรจบกับแม่น้ำปิงที่จังหวัดตาก แม่น้ำยมไหลมาบรรจบกับแม่น้ำน่านที่อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์ จากนั้นแม่น้ำทั้ง 4 สายก็ไหลมาบรรจบเป็นสายเดียวกันที่ปากน้ำโพ จังหวัดนครสวรรค์ แล้วไหลมาทางตอนใต้อีกกว่า 300 กิโลเมตร จึงไหลออกที่อ่าวไทย จังหวัดสมุทรปราการ สำหรับคนไทย แม่น้ำเจ้าพระยาคือดวงจรชีวิต และหัวใจของวัฒนธรรมไทยสองฟากฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกเป็นที่ตั้งของราชธานีสำคัญคือ ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ นอกจากนี้ในพื้นที่ริมสองฝั่งน้ำยังเป็นเขตภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สำคัญ เป็นที่ตั้งของวัด วัง บ้านเรือน ป้อมปราการ สวน อนุสาวรีย์และสถาปัตยกรรมน้อยใหญ่ ตลอดจนชุมชนสองฝั่งแม่น้ำยังถ่ายทอดวิถีชีวิต วัฒนธรรม โดยหลายสถานที่ที่มีเสน่ห์ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวแวะมาเยี่ยมเยือนชมทัศนียภาพความงดงามของแม่น้ำและสถานที่สำคัญต่างๆ ได้แก่สถานที่สำคัญจากท้าวสุกรีถึงสะพานปฐมบรมราชานุสรณ์ทาง ฝั่งตะวันตก อาทิ สะพานพระราม 8 และ สวนหลวงพระราม 8 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เรือพระราชพิธี โรงพยาบาลศิริราชและพิพิธภัณฑสถานศิริราชพิมุขสถาน วังหลัง วัดระฆังโฆสิตาราม วรมหาวิหาร ชุมชนกุฎีจีน วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร อุทยานเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ทราบรมราชชนนี และย่านคลองสานขณะที่สถานที่สำคัญ ทางฝั่งตะวันออก อาทิ พระบรมมหาราชวัง แหล่งศึกษาเรียนรู้ชุมชนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ป้อมพระสุเมรุ ปากคลองตลาด วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม สวนนาคกรภิรมย์ สะพานพระพุทธยอดฟ้า และพระปฐมบรมราชานุสรณ์ ชุมชนท่าเตียน เป็นต้น

แม่น้ำเจ้าพระยาก็เป็นแม่น้ำสายหลักในการคมนาคมของประเทศไทยในอดีตนั้นกรุงเทพฯได้รับฉายาว่า “เวนิสตะวันออก” เนื่องจากการสัญจรทางน้ำเป็นดั่งเส้นเลือดใหญ่ของระบบคมนาคมในเมืองหลวงแห่งนี้ ภาพของชุมชนริมคลอง ภาพของตลาดน้ำ และภาพของการเดินทางทางเรือเป็นเสมือนชีวิตประจำวันของคนกรุงเทพฯ (กรุงเทพฯกับการเป็นเวนิสตะวันออก. 2013) ทำให้เกิดการคมนาคมการแลกเปลี่ยนสินค้ากับต่างชาติ สถาปัตยกรรมต่างๆ จึงได้รับอิทธิพลรูปแบบผสมผสานระหว่างสถาปัตยกรรมไทยกับต่างชาติเกิดขึ้นมากมาย ศิลปวัฒนธรรมไทยของริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยานั้นแสดงถึงวิถีชีวิตการดำรงอยู่และวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์โดดเด่นมีความงามในแบบไทยโบราณ รวมถึงสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่าเป็นอนุสรณ์ให้แก่คนรุ่นใหม่ที่รู้ความเป็นมาที่ผ่านกระบวนการจารีตทางวัฒนธรรมอันละเอียดอ่อนของคนในสมัยก่อนที่มีความคิดสร้างสรรค์ใช้เทคนิคต่างๆ มาสร้างให้เกิดความสวยงาม ฉะนั้นเมื่อพบเห็นสถาปัตยกรรมต่างๆ ริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาก็สามารถรู้ได้ว่าสถาปัตยกรรมนี้มีการนำสถาปัตยกรรมของต่างชาติมาผสมผสานกับเข้ากับสถาปัตยกรรมไทย แต่ปัจจุบันยุคสมัยที่เปลี่ยนไปสถาปัตยกรรมอันทันสมัยก็เข้ามาแทนที่ จึงทำให้บดบังทัศนียภาพอันเป็นเสน่ห์ของสองฝั่งริมแม่น้ำเจ้าพระยา

ด้วยเหตุนี้ทางผู้วิจัยจึงต้องการนำเสนอของอดีตกาลมาผนวกกับยุคสมัยใหม่ให้เกิดเป็นศิลปะที่มีประโยชน์ใช้สอยสอดคล้องกับภูมิทัศน์ของเมืองมากขึ้น โดยการสำรวจหาอัตลักษณ์จากการสุ่มตัวอย่าง 10 สถานที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา อันได้แก่ ถนนทรงวาดศาลเจ้าเล่าปุนเก้าก่ง, ยอดพิฆานริเวอร์วอล์ค, ชุมชนเก่าย่านท่าเตียน, วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามวรราชวรมหาวิหาร (วัดโพธิ์), วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร (วัดอรุณ), ท่ามหาราช, พิพิธภัณฑสถานศิริราชพิมุขสถาน, สวนสันติชัยปราการ, ป้อมพระสุเมรุ, และพิพิธภัณฑสถานบางลำพู เพื่อศึกษาสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตของผู้คนริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อสะท้อนความวิจิตรประณีตของคนในสมัยก่อน และในขณะเดียวกันยังศึกษาถึงคติความเชื่อของผู้คนในย่านนั้น ที่มีสถาปัตยกรรมทางศาสนาเข้ามาช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับประติมากรรมที่จะพัฒนา เพราะนอกจากจะเป็นงานที่ศิลปะที่อยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างดีแล้ว ประติมากรรมที่พัฒนาขึ้นมาควรจะสามารถสื่อสารเรื่องราวของผู้คนไม่ว่าจะเป็นการดำเนินชีวิต ความเชื่อความศรัทธา วัฒนธรรมประเพณีหรือแม้กระทั่งค่านิยมความเชื่อให้กับผู้คนภายนอกสามารถสัมผัสได้ถึงความเป็นตน เอกลักษณ์ของย่านนั้นๆ

ให้คงอยู่ถือว่าเป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอีกทางหนึ่ง หรือให้พัฒนามากขึ้นไปในเชิงบวกและยังเป็นการช่วยส่งเสริมเรื่องการท่องเที่ยวให้เป็นที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ของศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา
2. เพื่อเสนอแนะรูปแบบการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่จะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

ขอบเขตการศึกษา

1. ศึกษาอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรมดั้งเดิมประเภทสถาปัตยกรรมในย่านท่าเรือสารถึงท่าเรือพระอาทิตย์
2. ออกแบบและพัฒนาต้นแบบประติมากรรมที่มาจากอัตลักษณ์จำนวน 4 ชิ้น ประกอบด้วย 1.) ผลิตภัณฑ์ต้นแบบชนิดสีขาว 2 รูปแบบ 2.) หุ่นจำลองต้นแบบที่มีลวดลายที่ได้จากอัตลักษณ์ 2 รูปแบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยรูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ด้วยการสำรวจพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์บันทึกภาพ สังเกตแบบมีส่วนร่วม ศึกษาจากเอกสารและข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในการสำรวจ 10 สถานที่ ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1. ประชากร

ผู้วิจัยดำเนินการด้วยการระบุกรณีศึกษาการหาอัตลักษณ์ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยเริ่มจากท่าเรือสารถึงท่าเรือพระอาทิตย์

1.2. กลุ่มตัวอย่าง

ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) โดยผู้วิจัยเจาะจงเลือกกลุ่มตัวอย่างสถานที่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา 10 สถานที่ จากท่าเรือสาร - ท่าเรือพระอาทิตย์

2. การเก็บข้อมูลวิจัย

รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากการลงสำรวจพื้นที่ เอกสารด้วยการสืบค้นจากตำรา บทความบทความคัดย่อ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวกับด้านออกแบบ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1. วิเคราะห์และคัดเลือกอัตลักษณ์จากข้อมูลที่ได้จากการลงสำรวจพื้นที่และเอกสารต่างๆ เพื่อนำมาใช้พัฒนาและออกแบบพัฒนาและออกแบบ ประติมากรรมเพื่อสะท้อนความเป็นไทยร่วมสมัยริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

4. การสังเคราะห์ข้อมูล

4.1. สังเคราะห์ข้อมูล ข้อกำหนดเพื่อใช้ในการออกแบบ

4.2. นำอัตลักษณ์ที่ได้มาสรุปเพื่อหาแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยการสร้างแบบร่างจำนวน 4 แบบ

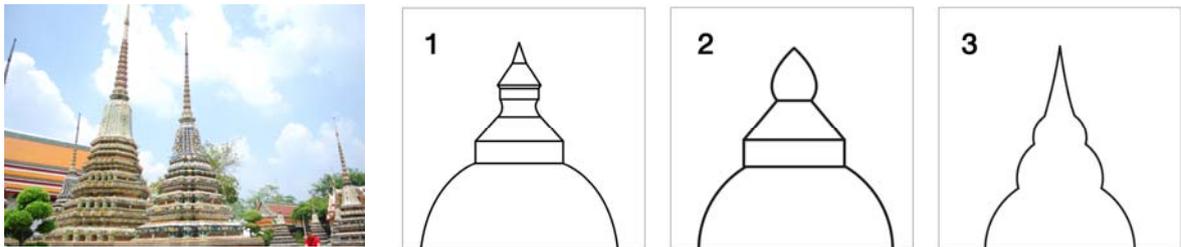
4.3. พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เหลือ 2 แบบเพื่อนำมาผลิตเป็นผลงานต้นแบบ

4.4. ผลิตชิ้นงานต้นแบบ 4 ชิ้น ประกอบด้วย 1.) ผลิตภัณฑ์ต้นแบบชนิดสีขาว 2 รูปแบบ 2.) หุ่นจำลองต้นแบบที่มีลวดลายที่ได้จากอัตลักษณ์ 2 รูปแบบ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมและวิถีชีวิตของผู้คนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทั้ง 10 แห่ง ผู้วิจัยได้สรุปผลการออกแบบประติมากรรมเพื่อสะท้อนความเป็นไทยร่วมสมัยริมแม่น้ำเจ้าพระยา โดยได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญดังนี้

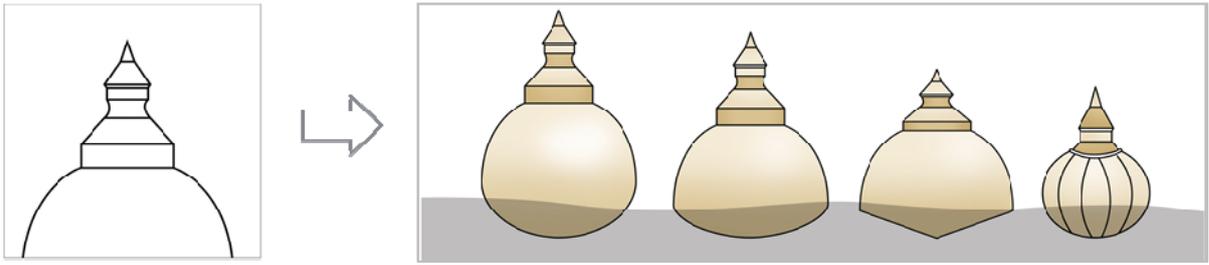
1. ในด้านการหาอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมริมแม่น้ำเจ้าพระยา จากการลงพื้นที่สำรวจ 10 สถานที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงอัตลักษณ์ของสถาปัตยกรรมและชุมชนในย่านนั้นที่ล้วนมีความผูกพันกับวัดวาอารามดังได้เห็นวัดต่างๆ มากมายริมแม่น้ำเจ้าพระยา ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกเอาแบบของเจดีย์วัดโพธิ์ซึ่งเจดีย์ หมายถึงสิ่งก่อสร้างหรือสิ่งของที่สร้างขึ้น เพื่อเป็นที่เคารพบูชาระลึกถึงมีความหมายเฉพาะ ถึงสิ่งก่อสร้างในพุทธศาสนาที่สร้างขึ้นเพื่อบรรจุอัฐิ หรือเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูป หรือเพื่อเป็นที่ระลึก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในสมัยหลังลงมาคงมีการสร้างสถานที่เพื่อบรรจุอัฐิธาตุ และเพื่อเคารพบูชาระลึกถึงพร้อมกันไปด้วย การที่เรานำรูปทรงขององค์พระเจดีย์มาตัดทอนในการออกแบบอัตลักษณ์ของชุมชนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยานั้นเพื่อสะท้อนความเชื่อและความศรัทธาของคนที่มีต่อพระพุทธศาสนาที่มีความผูกพันกันมาอย่างช้านานตั้งแต่สมัยอดีตเพื่อให้ระลึกถึงพระพุทธศาสนาและยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยนำรูปทรงองค์พระเจดีย์นั้นเป็นแบบเจดีย์ย่อไม้สิบสอง พร้อมทั้งประดับด้วยกระเบื้องเคลือบมาตัดทอนให้ดูเข้าถึงได้ง่ายและดูร่วมสมัยมากขึ้น เนื่องจากวัดโพธิ์เป็นวัดที่ทางยูเนสโกได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกความทรงจำโลกของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก เมื่อ มีนาคม พ.ศ. 2551 และวันที่ 16 มิถุนายน 2554 ทางยูเนสโกได้ขึ้นทะเบียนจารีกวัตรจำนวน 1,440 ขึ้น เป็นมรดกความทรงจำโลกในทะเบียนนานาชาติ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตัดทอนรูปแบบอัตลักษณ์ออกเป็น 3 ระดับตามน้ำหนักการตัดทอนของรูปทรง โดยในระยะที่ 1 มีลักษณะที่มีเหลี่ยมมุมและลำดับชั้นของชั้นที่ชัดเจน ระยะที่ 2 มีการตัดทอนมากขึ้นเพิ่มความโค้งมนลดเหลี่ยมมุมมากขึ้น ระยะที่ 3 มีการตัดทอนในรูปแบบกึ่งนามธรรมมากขึ้นโดยการลดทอนความเป็นเหลี่ยมมุมให้เหลือเพียงความโค้งมนเท่านั้น

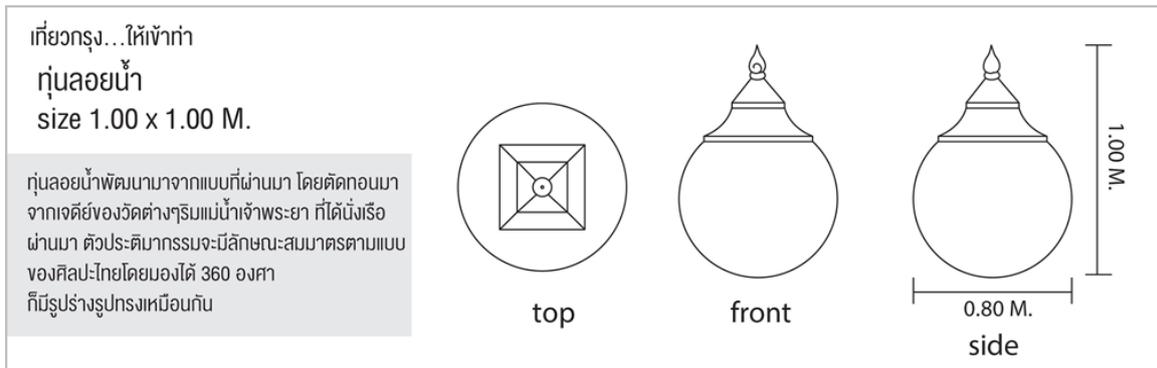
ภาพ 1 ภาพการลดทอนของอัตลักษณ์ที่ได้มาจากองค์พระเจดีย์

2. ในด้านการออกแบบประติมากรรมผู้วิจัยได้นำอัตลักษณ์ที่ได้มาทดลองออกแบบประติมากรรมในรูปแบบศิลปะไทยร่วมสมัย แนวคิดในการออกแบบให้เป็นในรูปแบบศิลปะไทยร่วมสมัยที่สามารถกลมกลืนอยู่กับสภาพแวดล้อมของสองฝากฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาได้เป็นอย่างดี ซึ่งในการออกแบบประติมากรรมมีวัตถุประสงค์ในการใช้งานที่แตกต่างกันแต่มีแนวความคิดเรื่องแรงบันดาลใจกับรูปทรงในแบบเดียวกัน

รูปแบบที่ 1 ประติมากรรมหุ่นลอยน้ำโดยสร้างเป็นหุ่นจำลองจำนวน 2 ชิ้น แยกเป็นหุ่นสีขาวจำนวน 1 ชิ้น และแบบเห็นทลวดลายที่ได้จากอัตลักษณ์ของริมแม่น้ำเจ้าพระยาอีก 1 ชิ้น ในการพัฒนาหุ่นลอยน้ำต้องคำนึงถึงรูปทรงการถ่วงน้ำหนัก รวมถึงวัสดุที่เหมาะสมกับการลอยบนน้ำ รูปแบบการของการผลิตหุ่นจะใช้วิธีการเช่นเดียวกับหุ่นไขปลา (กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, 2556) มีวัตถุประสงค์หลัก คือ ใช้เป็นหุ่นเพื่อบอกแนวเขต ซึ่งอาจเป็นแนวเขตของทรัพยากรเพื่อการอนุรักษ์หรือแนวเขตพื้นที่ว่ายน้ำส่วนประกอบของหุ่นไขปลา มีรูปแบบทรงกลมทำจากพลาสติกชนิด Polyethylene มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางไม่น้อยกว่า 140 มิลลิเมตร ยาวไม่น้อยกว่า 220 มิลลิเมตร มีความหนาของผิวไม่น้อยกว่า 4 มิลลิเมตรซึ่งผู้วิจัยนำอัตลักษณ์ในระยะที่ 1 มาพัฒนาเป็นประติมากรรมหุ่นลอยน้ำ โดยมีลำดับการพัฒนาดังรูป

ภาพ 2 การพัฒนารูปแบบติมากรรมท่อนลอยน้ำ

ภาพ 3 รูปแบบท่อนลอยน้ำที่รับได้การพัฒนาจากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

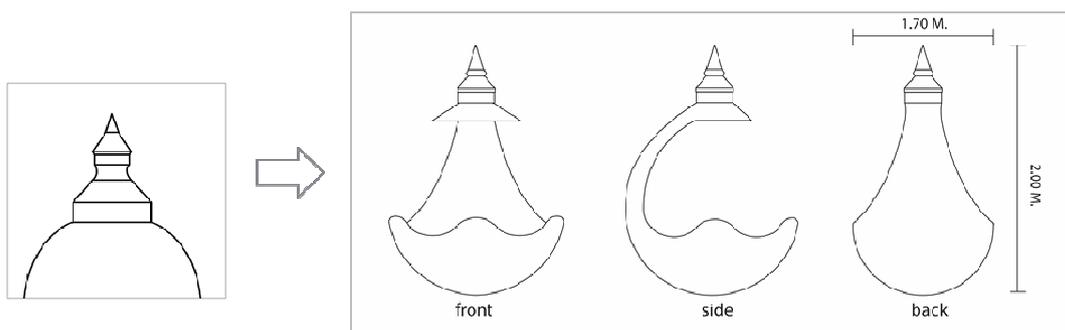

ภาพ 4 ท่อนจำลองต้นแบบ ประติมากรรมท่อนลอยน้ำ

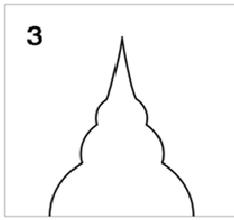

ภาพ 5 ภาพต้นแบบจำลองในทัศนียภาพจริง

รูปแบบที่ 2 ประติมากรรมที่สามารถนั่งพักผ่อนได้พร้อมทั้งมีแสงสว่างในยามค่ำคืน มีแรงบันดาลใจเกี่ยวกับความเชื่อของคนไทยกับพระพุทธศาสนา เพื่อให้สื่อถึงการพักผ่อนที่สุขสงบได้ร่วมพระพุทธศาสนาให้ความรู้สึกเหมือนนั่งอยู่ใต้องค์พระเจดีย์ แต่เนื่องด้วยคนไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับเจดีย์เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่ควรที่จะนำมานั่ง ดังนั้นทางผู้วิจัยจึงได้เลือกอัตลักษณ์ในระยะที่ 3 เพราะมีความเป็นนามธรรม เพื่อลดทัศนคติที่อาจมีผลต่อความเชื่อของคนในงานศิลปะเป็นมากกว่าของที่จับต้องไม่ได้ให้กลายเป็นของที่มีประโยชน์ใช้สอยต่อสาธารณะมากขึ้น โดยสร้างเป็นหุ่นจำลองจำนวน 2 ชั้น แยกเป็นหุ่นสีขาวจำนวน 1 ชั้น และแบบพื้นที่ลวดลายที่ได้จากอัตลักษณ์ของริมแม่น้ำเจ้าพระยาอีก 1 ชั้นในการพัฒนารูปแบบของประติมากรรมที่นั่งพักผ่อนได้พร้อมทั้งมีแสงสว่างในยามค่ำคืน ได้มีการปรับส่วนฐานที่นั่งให้มีการรับน้ำหนักได้ดียิ่งขึ้นโดยการปรับฐานให้แบบราบ

ภาพ 6 รูปแบบประติมากรรมที่สามารถนั่งพักผ่อนได้ในระยะแรก

ภาพ 7 ปรับยอดเจดีย์ให้เป็นนามธรรมมากขึ้น และปรับฐานให้รับน้ำหนักได้ดีขึ้น

ภาพ 8 ภาพต้นแบบจำลองในที่ศึนียภาพจริง

ผลของการวิจัยจากการศึกษาข้อมูลงานสร้างสรรค์ทางศิลปกรรมที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม จากชุมชนริมน้ำเจ้าพระยาโดยการดึงเอาอัตลักษณ์ของย่านชุมชนนั้นมาทำการออกแบบงานศิลปะ เพื่อทำการสื่อสารและถ่ายทอดแนวความคิด ความดีงามทางวัฒนธรรมให้ออกมาเป็นรูปธรรม นอกจากจะเป็นการอนุรักษ์และยังช่วยส่งเสริม ศิลปะให้คงอยู่ และร่วมสมัยไปกับสังคมปัจจุบันอีกทั้งยังช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไป

อภิปรายผล

ชุมชนริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาถือว่าเป็นแหล่งชุมชนที่สำคัญในประเทศไทยและมีประวัติความเป็นมายาวนานฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกเป็นที่ตั้งของราชธานีสำคัญคือธนบุรีและ รัตนโกสินทร์ นอกจากนี้ในพื้นที่ริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยายังเป็นเขตภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สำคัญ เป็นที่ตั้งของวัด วัง บ้านเรือน ป้อมปราการ สวน อนุสาวรีย์และสถาปัตยกรรมน้อยใหญ่ ตลอดจนชุมชนสองฝั่งแม่น้ำยังถ่ายทอดวิถีชีวิต วัฒนธรรม โดยหลายสถานที่ที่มีเสน่ห์ ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวแวะมาเยี่ยมชมชื่นชมทัศนียภาพความงามของแม่น้ำและสถานที่สำคัญต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงต้องการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีภาพลักษณ์ที่ดี น่าจดจำ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่ย่านสาทรไปจนถึงย่านท่าเรือพระอาทิตย์เพื่อหาอัตลักษณ์ของแหล่งวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบที่จะช่วยส่งเสริมและอนุรักษ์วิถีชุมชนความเชื่อความศรัทธาของคนให้ออกมาเป็นชิ้นงานศิลปะที่มีคุณค่าทางด้านจิตใจต่อผู้คนในพื้นที่พร้อมทั้งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนอีกทาง

การสร้างประติมากรรมให้มีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งชุมชนด้วยการนำอัตลักษณ์ของชุมชนริมแม่น้ำเจ้าพระยามาใช้ในการออกแบบประติมากรรมที่มีความเป็นไทยร่วมสมัย แสดงออกถึงอัตลักษณ์ของวิถีชุมชนและยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทางคณะผู้วิจัยสรุปได้ว่าประติมากรรมทูลอยน้ำกับแก้อ้อสาธิตมีความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมบริเวณริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาได้และสามารถแสดงอัตลักษณ์ของศิลปะไทยให้มีความร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากคณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเอกสารวิชาการ เอกสารงานวิจัย ฐานข้อมูลเว็บไซต์ จากนั้นสำรวจย่านชุมชนริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยการสัมภาษณ์ บันทึกภาพและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ศึกษาจิตวิทยาและความเชื่อของคนไทย จากนั้นวิเคราะห์หาอัตลักษณ์ที่พบในชุมชนริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาและองค์ความรู้ด้านความเชื่อของคนไทยเพื่อนำมาใช้พัฒนาและออกแบบประติมากรรมเพื่อสะท้อนความเป็นไทยร่วมสมัยริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา หลังจากนั้นนำอัตลักษณ์และองค์ความรู้มาสังเคราะห์ เพื่อดำเนินการออกแบบ แบบร่างจำนวน 4 แบบ โดยคณะผู้วิจัยได้นำอัตลักษณ์คือเจดีย์ทรงเจดีย์ย่อมุมไม้สิบสองของวัดที่อยู่บริเวณริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา และเกลียวคลื่นน้ำมาสร้างเป็นทูลอยน้ำและแก้อ้อสาธิต แล้วจึงคัดเลือกแบบที่สามารถแสดงความเป็นไทยร่วมสมัย ส่งเสริมภาพลักษณ์ของชุมชนริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาได้ จนถึงพัฒนาแบบร่างเหลือ 2 แบบเพื่อนำมาสร้างประติมากรรมต้นแบบ

ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับกระบวนการทำงานวิจัยของ(ยุวดี พรธราพงศ์, อานัญ ศิริพิชัยตระกูล, มยุรี เรืองสมบัติ และตรุณรัตน์ พิภพทอง 2013: น.131-138) เรื่องการศึกษากระบวนการและรูปแบบของเสื่อกก เพื่อพัฒนาสู่การออกแบบเฟอร์นิเจอร์แนวศิลปะไทยร่วมสมัย ที่ศึกษาพบว่า มีการนำอัตลักษณ์ของความเป็นไทยนั้นคือดอกบัว ซึ่งดอกบัวเป็นต้นแบบแบบหนึ่งของลายไทย และด้วยหลักความเชื่อของคนไทยจึงถือดอกบัวเป็นดอกไม้ชั้นสูง เป็นสัญลักษณ์แห่งความงามบริสุทธิ์ (เดลินิวส์, 2557) ดอกบัวในทางศาสนาพุทธมีความลึกซึ้ง อุปมาเปรียบบุคคลเหมือนดอกบัว 4 จำพวก ได้แก่บัวพิน้ำ ผู้มีความพร้อมมีปัญหาสามารถมองเห็นเชื่อมโยงสิ่งต่างๆอย่างมีเหตุผลได้ บัวปรึมน้ำ จำต้องพัฒนาซึ่งเมื่อขยายความเล็กน้อยก็จะมีใจเข้าใจ บัวที่อยู่ใต้น้ำ ต้องอาศัยการเพาะบ่ม อบรมฝึกฝนอยู่เสมอ และบัวที่จมอยู่กับโคลนตมเป็นเหยื่อของสัตว์น้ำ แม้จะได้ฟังธรรมก็ไม่อาจเข้าใจความหมายหรือรู้ตามได้ อย่างไรก็ตามการพัฒนาตนเองมีแนวทางที่เรียกว่า ไตรสิกขา มีศีล สมาธิ ปัญญา สิกขาในที่นี้หมายถึงการเพาะบ่ม ซึ่งการอบรมตนเองจะนำไปสู่การพัฒนา มองเห็นเชื่อมโยงกับสิ่งต่างๆ ในสิ่งที่ป็นสังขาร การออกแบบจึงมีวัตถุประสงค์ด้านการใช้งานที่แตกต่างกัน แต่แนวคิดด้านรูปทรงเหมือนกัน และมีการทดสอบ จากนั้นจึงคัดเลือกแบบออกมาเพียงแบบเดียวที่สามารถตอบโจทย์ความเป็นศิลปะร่วมสมัยได้นั้นต้องมีความอ่อนโยน โอบอ้อม อบอุนและอ่อนโยน

โดยผลงานประติมากรรมนี้มีความสอดคล้องกับทฤษฎีของ Matheison and well (จิราวรรณ กาวิลละ, 2544:63)จากรูปแบบที่เป็นผลงานกึ่งนามธรรม กล่าวถึงรูปแบบนามธรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวไว้ว่า วัฒนธรรมในรูปแบบไม่มีชีวิตหรือไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของมนุษย์ ได้แก่ สถาปัตยกรรมและศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น อาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์หรือหัตถกรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงชีวิตประจำวันของคนท้องถิ่น สภาพเศรษฐกิจและสังคมทั่วไป รวมถึงกิจกรรมยามว่างของคนในท้องถิ่นนั้น เพื่อความเข้าใจในวิถีชีวิต ความคิด และขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในท้องถิ่น วัฒนธรรมในรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือกิจกรรมต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์หรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นๆ ได้แก่ งานเทศกาล ประเพณี หัตถกรรม การจัดแสดงเครื่องมือ เครื่องใช้โบราณ และกิจกรรมอื่นๆที่สะท้อนให้เห็นถึงขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมและสอดคล้องกับแนวคิดทางสังคมและทฤษฎีสังคม (สัญญา สัญญาวิวัฒน์. 2534) ที่ว่าแนวคิดของสังคมเป็นความคิดของมนุษย์ที่เกิดจากการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนของมนุษย์เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์โดยทั่วไป และปัญหาที่ประสบ ความคิดนี้เป็นที่ยอมรับกันในหมู่มนุษย์ ไม่สูญหาย มีการสืบความคิดกันต่อไป

เนื่องจากอัตลักษณ์ที่แสดงถึงวิถีชุมชนการใช้ชีวิตและวัฒนธรรมริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยามาปรับใช้กับการออกแบบประติมากรรมที่ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ด้านวัฒนธรรมของคนไทย อีกทั้งประเทศไทยถือว่าเป็นเมืองพุทธ ทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีวัดเป็นจำนวนมาก แทบทุกวันจะมีการประดิษฐานองค์เจดีย์ต่าง ๆ มากมาย ยกตัวอย่างเช่น วัดโพธิ์ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, ก้าวไปในบุญ: เสริมมงคลให้พระ ๙: 2548) ถือได้ว่าเป็นวัดที่มีเจดีย์มากที่สุดในประเทศไทย โดยมีจำนวนประมาณ 99 องค์ เจดีย์จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งหนึ่งที่มีความนับถือและความเชื่อว่าเป็นประติมากรรมไว้สักการบูชาที่คนไม่สามารถจับต้องได้ เนื่องจากเจดีย์คือสิ่งปลูกสร้างประจำพระพุทธศาสนาที่สร้างขึ้นเพื่อบรรจุอัฐิหรือประดิษฐานพระพุทธรูป จึงทำให้เป็นประติมากรรมที่มีคุณค่าน่าศรัทธา แต่การที่คณะผู้วิจัยนำอัตลักษณ์ที่ตัดทอนจากเจดีย์นั้นมาสร้างเป็นแก้อ้อสาธิต อาจทำให้ผู้คนไม่กล้าหรือมีทัศนคติที่ไม่เหมาะสมต่อชิ้นงาน ดังนั้นทางคณะผู้วิจัยจึงได้ตัดทอนอัตลักษณ์ให้มีความเป็นนามธรรมมากขึ้น เพื่อให้ชิ้นงานเป็นมากกว่างานศิลปะที่ไม่สามารถจับต้องได้ แต่เป็นงานศิลปะที่มีประโยชน์ใช้สอยกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและเข้าถึงผู้คนได้ง่าย และเป็นกุศโลบายที่ใช้ความเชื่อของคนไทย ที่ว่าคนไทยอาจ

ไม่ให้ความเคารพ ความสำคัญกับธรรมชาติเท่าที่ควร แต่จะเคารพความเชื่อและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่เกิดจากความศรัทธาหากมีการ ประติมากรรมเจดีย์ขึ้น และลอยพร้อมกันในแม่น้ำลำคลอง สร้างเรื่องราวเกี่ยวกับความเชื่อเพื่อเป็นการปกป้องแม่น้ำลำคลอง อาจเป็นไปได้ที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมผู้ยืมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาได้ และสามารถกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงถึงความร่วม สมัยและเข้าถึงได้ง่ายมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากแนวความคิดการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลองด้วยการสร้างประติมากรรมที่ยึดโยงกับความเชื่อความศรัทธาหากมีการ ประยุกต์ใช้จริงเพื่อสังคมหรือสังคมเมืองน่าจะเป็นประโยชน์กับการฟื้นฟูและพัฒนาเมืองเพื่อสอดคล้องกับแผนพัฒนาการ ท่องเที่ยวริมแม่น้ำเจ้าพระยา 14 กิโลเมตร ของกรุงเทพมหานคร หากในอนาคตมีการส่งเสริมการพัฒนาในด้านคุณค่าทาง ศิลปะตลอดริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาจะช่วยส่งเสริมและอนุรักษ์วิถีชุมชนความเชื่อความศรัทธาของคนในพื้นที่และยังเป็ นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน

เนื่องด้วยริมสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยามีทั้งสถาปัตยกรรมไทยและสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ประติมากรรมเก้าอี้สาธารณะจึง แสดงความร่วมสมัยของไทยได้เป็นอย่างดี ผู้เชี่ยวชาญจึงแนะนำว่าหากเปลี่ยนสีน้ำตาลของเก้าอี้เป็นสีเทาขาวเพื่อจะได้มีความ กลมกลืนได้ทุกสภาพแวดล้อมทั้งสถาปัตยกรรมไทยและสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ได้ดียิ่งขึ้น

ประติมากรรมทูลอยน้ำผู้เชี่ยวชาญได้แนะนำให้ติดตั้งไฟด้านใน เพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุทางน้ำ และติดตั้งโซล่าเซลล์ แทนการใช้ไฟฟ้า นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังแนะนำให้ติดตั้งอุปกรณ์แปลงไฟฟ้าไว้ส่วนล่างด้านในของประติมากรรมทูลอยน้ำ เพื่อเป็นการถ่วงน้ำหนักให้ประติมากรรมทูลอยน้ำสามารถทรงตัวอยู่บนน้ำได้โดยไม่เอนเอียง

เอกสารอ้างอิง

- ยุวดี พรธารางค์, อานัญ ศิริพิชัยตระกูล, มยุรี เรื่องสมบัติ และดรณรัตน์ พิกุลทอง. (2013). การศึกษากระบวนการ และรูปแบบของเสื้ออกเพื่อพัฒนาสู่การออกแบบเฟอร์นิเจอร์แนวศิลปะไทยร่วมสมัย. ในวารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร. 131-138.
- จิราวรรณ กาวิละ. (2544). ทางเลือกของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาหมู่บ้านวัวลาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์. ศป.ม. สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. เชียงใหม่. บัณฑิต วิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- ประพีร์พร อักษรศรี. (2553). รูปแบบการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษากลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนล่าง. สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์. สืบค้นเมื่อ 11 พฤศจิกายน 2558, จาก<http://thesis.rru.ac.th/thesis.php?id=380>
- ปาพจน์ หนูนภักดี. (2553). Graphic design principlesหลักการออกแบบและกระบวนการออกแบบงานดีไซน์. นนทบุรี: ไร่ดีชีฯ.
- ปราโมทย์ แสงพลสิทธิ์. (2540). การออกแบบนิเทศศิลป์1. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- เลอสม สถาปิตานนท์. (2540). introduction to design การออกแบบเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: พิมพ์ที่ด้าน สุทธการพิมพ์.
- ทีมาว่าไรต์. (2557). “บัว” ดอกไม้พุทธบูชา มากความหมายสื่อหลักธรรม. เดลินิวส์. สืบค้นเมื่อ 11 ธันวาคม 2558, จาก<http://www.dailynews.co.th/article/236901>